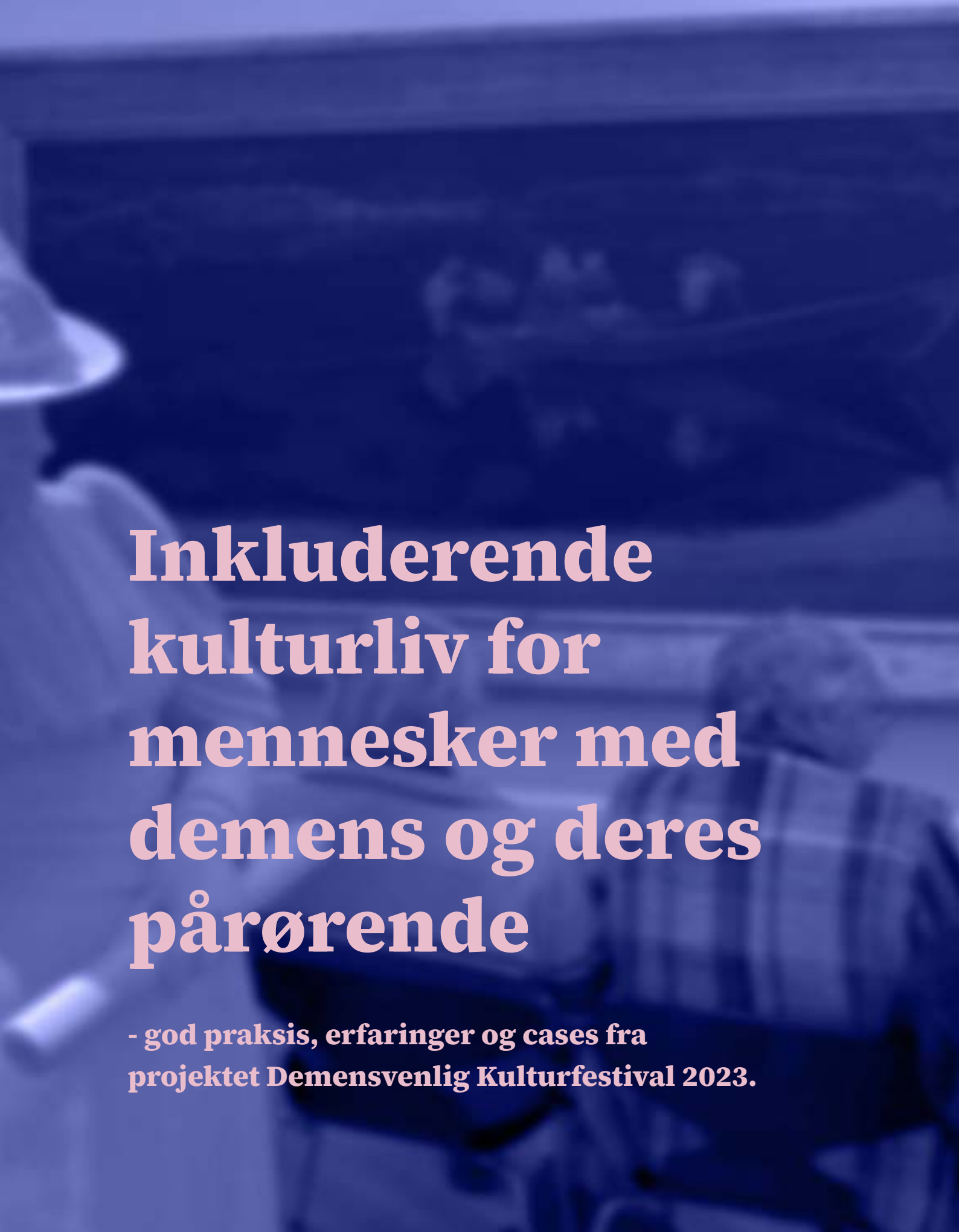

Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende

- god praksis, erfaringer og cases fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023.

Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - god praksis, erfaringer og cases fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023.

Udarbejdet af Sara Friberg Busch, Jonas Holsbæk, Hanne Jensen og Susan Kaagh i projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023.
Projektet er finansieret af Socialstyrelsen.

© Friberg Formidling ApS, København, 2024
Illustration og opsætning: Rikke Elverdam, Vrøvl.com
Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Tak!

En stor tak skal lyde til vores mange dygtige og engagerede samarbejdspartnere i projektet:

Mennesker der lever med demens og deres pårørende:
Alle deltagerne i festivalens arrangementer og testarrangementer.
ODIN-gruppen for at stille op til fokusgruppeinterview. ODIN står for Om Demens INdefra, og gruppen består af mennesker, der lever med demens og gavmildt deler ud af oplevelser, erfaringer, perspektiver og holdninger.
Klubben - et tilbud med kognitiv stimulationsterapi for mennesker med demens i Odder Kommune, som bød os indenfor til fokusgruppeinterviews med mennesker med demens og pårørende.

Kulturinstitutionerne:
Arbejdermuseet, Bakkehuset, Benjamin Koppel med band, Biblioteket Frederiksberg, Botanisk Have, Cisternerne, Clay - Keramikmuseum Danmark, Danmarks Jernbanemuseum, Dit museum Ølgod, ErindringsBio, Frederiksbergmuseerne, Hermans i Tivoli Friheden, Hjedding Andelsmejeri, Holbæk Bibliotek, Københavns Museum, Museum Jorn, Museum Vestsjælland, Odsherreds Kunstmuseum, Panser & Artillerimuseum Oksbøl, Ringsted Museum og Arkiv, Sidesporet i Holbæk, SMK - Statens Museum for Kunst, Sorø Museum, Statens Naturhistoriske Museum, STORM, Tobaksgaarden, Trapholt, Vardemuseerne og Østfyns Museer.

Kommuner og organisationer:
Kommunale demenskoordinatorer og demensteams, Ældre Sagens og Alzheimerforeningens lokalafdelinger rundt om i landet for hjælp til rekruttering af deltagere.
Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark for løbende sparring.

Demensvenlig Kulturfestival 2023 er finansieret af Socialstyrelsens ansøgningspulje til understøttelse af et demensvenligt samfund.

Indledning **5**

God praksis for demensvenlig kultur **6**
Hvornår er noget demensvenligt? 6
Hvor lidt skal der til? 8
Særarrangementer eller generel tilgængelighed? 9
Relation 11
Sanser 14
Vågenhed 17
Tempo 17
Tilgængelighed 18
Sæt Scenen-modellen 20
Før oplevelsen *21*
Klar til oplevelsen *21*
Selve oplevelsen *22*
Spor efter oplevelsen *24*
Rekruttering af deltagere 24

Projektet **28**
Fokusgrupper med kulturinstitutioner 28
Fokusgrupper med mennesker med demens og deres pårørende 32
Testarrangementer 35
Festivalprogrammet 37
Observationsmetode 38

Hvad nu? **41**

Cases **42**
Case: SMK FOKUS – en time med et enkelt værk på SMK 42
Case: Østfyns Museer - Demensvenlig Festival i Nyborg 48
Case: Botanisk Have - Botanik med alle sanser 51
Case: Biblioteket Frederiksberg - Rolig Litteratur og Benedikte & Biblioteket 54
Case: CLAY Keramikmuseum Danmark - Omvisning i lavt gear 59

Litteratur og referencer **61**

Hvem står bag? **62**

Indledning

Denne rapport henvender sig særligt til kulturinstitutioner, som gerne vil blive klogere på, hvordan de kan udvikle eller tilpasse deres tilbud, så de er inkluderende for mennesker med demens og deres pårørende. Rapporten samler resultater og erfaringer fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023 og indeholder:

- Projektets bud på en god praksis for demensvenlig kultur
- En række inspirationscases fra nogle af de deltagende kulturinstitutioner
- Tanker og idéer om kulturlivet fra mennesker med demens og deres pårørende
- Indblik i projektets metode og gennemførsel

Rapporten går i dybden med den gode praksis, erfaringer og cases. Du kan få en hurtigere introduktion til god praksis for demensvenlig kultur i pixibogen "Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - Sæt Scenen", som opsummerer de vigtigste pointer til en god praksis på området. Pixibogen kan findes på demensvenligkultur.dk/publikationer.

Behovet for kulturoplevelser er almenmenneskeligt. Indtryk fra musik, billedkunst, litteratur og andre kunstneriske og æstetiske oplevelser er berigende for individet og for fællesskabet. For Danmarks ca. 96.000* mennesker med demens og deres ca. 400.000* pårørende følger ofte eksklusion fra fællesskaber og tab af identitet i mange af livets sammenhænge - og kultur er ingen undtagelse. Hele 83%** trækker sig fra de fritids- og kulturaktiviteter, som for mange har været en central del af deres identitet og sociale liv. Antallet af mennesker med demens i Danmark ventes at stige til 134.000* i 2035, og antallet af pårørende må forventes at stige tilsvarende. Formålet med projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023 er at skabe et mere demensvenligt og inkluderende kulturliv i Danmark for mennesker med demens og deres pårørende ved at udbrede kendskab til demens blandt danske kulturinstitutioner. Demensvenlig Kulturfestival 2023 har sat fokus på demensvenligt kulturliv med arrangementer over hele landet og søgt at skabe bedre betingelser for, at mennesker med demens og deres pårørende kan blive inkluderet og mødt med venlighed og forståelse i kulturlivet. I en samskabende proces kom både kulturinstitutioner og mennesker med demens og deres pårørende til orde i udviklingen af en god praksis for demensvenligt kulturliv. En praksis som nu kan udbredes til endnu flere kulturinstitutioner.

* Kilde: Nationalt Videnscenter for Demens
** Kilde: Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark

God praksis for demensvenlig kultur

Med "god praksis" mener vi langt fra, at der kun er én vej at gå. Den gode praksis er nærmere en række væsentlige opmærksomhedspunkter, som den enkelte kulturinstitution kan forholde sig til og arbejde med inden for rammerne for kulturinstitutionens ressourcer, arkitektur og genstandsfelt. Den gode praksis er udviklet med hjælp fra både mennesker med demens, pårørende og kulturinstitutioner, og skal imødekomme de behov og ønsker, som er udtrykt af mennesker med demens og deres pårørende. Samtidig har det været et væsentligt kriterium at sigte mod pragmatiske løsninger, der er realistiske og bæredygtige for kulturinstitutionerne.

Hvornår er noget demensvenligt?

Mennesker med demens er lige så forskellige som alle andre. En demensdiagnose kan skyldes omkring 200 forskellige sygdomme. Heraf udgøres ca. 2/3 af alzheimers sygdom***. Der er ca. 96.000 mennesker med demens i Danmark og ca. 400.000 nære pårørende til mennesker med demens. Det er med andre ord en stor gruppe mennesker, der som alle andre har forskellige kulturelle interesser og behov. Graden af demens varierer også fra let til svær. Det estimeres, at 55% af de 96.000 har let demens, mens 32% har moderat demens og 12-13% har svær demens****. Vi kan derfor ikke med en simpel tjekliste konstatere, om noget er egnet for mennesker med demens. Men ved at gennemgå en række overvejelser kan vi øge muligheden for, at mennesker med demens kan få en god oplevelse og føle sig inkluderede.

*** Kilde: Alzheimerforeningen
**** Kilde: Nationalt Videnscenter for Demens

”Jeg tror, at noget af det, vi ikke kan gøre, det er at generalisere. Vi skal tænke på, hvordan vi er hver især. Jeg elsker musicals og voldsomhed. Det handler om: Hvem er vi som mennesker, og hvor er vi henne i sygdommen.”

(Pia, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

“Matisse - herligt! Det kender jeg ud og ind! ... Jeg sætter pris på farver, landskaber, mennesker, farver og en masse symbolske ting.”

(Beboer med demens på plejehjemmet Langgadehus, om malerier fra SMK Open, som blev vist på tv-skærm.)

Begrebet "demensvenlig" kan i sig selv dække over mange forskellige perspektiver. Her fokuserer vi på de vigtigste punkter, man som kulturinstitution kan arbejde med og gøre sig overvejelser omkring. Mange af overvejelserne vil være af almenmenneskelig relevans, men bare mere udtalte for mennesker med demens. Man kan derfor også vælge at tale om, at steder og oplevelser, der tager hensyn til relation, sanser, vågenhed, tempo og tilgængelighed er hjernevenlige, eller slet og ret menneskevenlige.

Hvor lidt skal der til?

Det kræver ikke nødvendigvis store ændringer og udgifter at gøre kulturinstitutionen og dens tilbud mere inkluderende for mennesker med demens. Ofte kan der med få midler gøres en stor forskel.

Undervis front- og formidlingspersonale - det skaber tryghed at vide, at der er forstående og imødekommende personale med viden om demens på stedet.

Se på kulturinstitutionens eksisterende tilbud - måske kan nogle af dem med få og enkle greb tilpasses og gøres mere tilgængelige for mennesker med demens.

Er der stille perioder med få besøgende? - synliggør at for eksempel onsdag formiddag, eller månederne uden for turistsæsonen typisk er et meget roligt tidspunkt på kulturinstitutionen.

Kan der laves enkle eller rolige ruter i udstillingen? - lav for eksempel en rute, der bevæger sig uden om rum med meget larm eller andre forstyrrende sanseindtryk.

Invitér - ræk ud og byd indenfor. Det kan for eksempel være via den kommunale demenskoordinator eller lokalafdelinger af Alzheimerforeningen og Ældre Sagen.

"Vi tager oftest derud ved middagstid - der er ikke så mange."

(Deltager i Klubben i Odder, pårørende til et menneske med demens.)

Særarrangementer eller generel tilgængelighed?

”Der er to ting i det der. Der er de oplevelser, vi har, fordi vi er sammen i samme gruppe, og vi er demente allesammen, og så er der den oplevelse vi har ud fra, hvad vi ser af kunst og kultur.”

(Gregers, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen.)

Hvad er bedst - at lave særarrangementer for mennesker med demens, eller at forbedre den generelle tilgængelighed for mennesker med demens? Svaret er, at nogle mennesker med demens og nogle pårørende foretrækker trygheden i at være inviteret ind til et arrangement, der er særligt tilrettelagt for mennesker med demens, mens andre ikke bryder sig om, at det er sygdommen, der er definerende for oplevelsen. De foretrækker at gå på museum eller på biblioteket som alle andre, men har måske alligevel brug for mere ro, forståelse og tålmodighed på kulturinstitutionen.

Det er ikke nødvendigvis kun mennesker med let demens, der foretrækker den generelle tilgængelighed. I løbet af projektet så vi dog en tendens til, at det tidligt i sygdomsforløbet er mindre attraktivt at deltage i et decideret demensvenligt arrangement. Man har måske ikke lyst til at identificere sig så meget med sygdommen og vil hellere opretholde et kulturforbrug, der så længe som muligt ligner det, man havde, før man blev syg. Tilsvarende ser vi en tendens til, at jo længere man kommer i sygdomsforløbet, desto større er behovet for at vide, at der er trygge rammer og forståelse, når man møder op til en kulturoplevelse. Groft sagt, så er kravet til tilgængelighed stigende i takt med sygdommens udvikling. For nogen er det tilstrækkeligt med tydelig skiltning, rolige omgivelser og imødekommende personale. For andre skal der mere til, som at blive modtaget ved døren og føle sig i trygge hænder hele besøget.

"Jeg går til mange kulturoplevelser. Jeg tænker ikke på, at jeg har demens eller måske ikke opfatter tingene så hurtigt som overhovedet muligt.Jeg tager den tid, som det nu tager for mig, og prøver på at sætte mig ind i, hvor er jeg, og hvad er det lige for et emne, der bliver udstillet her, og hvad er det for budskaber, som jeg forstår, set ud fra de budskaber, som andre prøver at sende ud til mig. Jeg prøver da på at udfordre mig selv - kan jeg forstå det her, og kan jeg få en mening ud af det her? Jeg søger ikke demenssammenhænge eller klubber, hvor man mødes i fællesskaber. Det føler jeg ikke, jeg har behov for. Jeg følges ofte med min kone, men jeg kan også tage afsted alene."

(Stig, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

Relation

I mødet med kulturinstitutionens frontpersonale eller formidlere opstår en relation - hvor kortvarig den end er - som kan have stor betydning for mennesker med demens og deres pårørende. At blive mødt med forståelse, tålmodighed og ro kan gøre en stor forskel. Hvis det at købe en indgangsbillet eller aflevere sit overtøj i garderoben bliver en stressende oplevelse, så kan det være svært at genetablere roen og få en god oplevelse. Bliver man for eksempel bedt om at oplyse sit postnummer, eller får man stukket høretelefoner med en audioguide i hånden, så kan det tage meget energi fra et menneske med demens. Relationer kan med andre ord enten understøtte eller forstyrre kulturoplevelsen.

Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark har kogt de vigtigste elementer i relationen ned til de tre handleråd:

Tag kontakt

Smil og vær imødekommende

Tal tydeligt

Stil ét spørgsmål ad gangen

Vær tålmodig

Sæt tempoet lidt ned, og hjælp gerne på vej

Trapholt Foto: Stjernegaard

”Det betyder noget, at der er nogen klar til at modtage en fra ca. 30 min før. … Man er altid tryg, du er aldrig alene og kan blive ledt godt hen, hvor man skal være.”

(Christian, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

"Jeg har en ide, for jeg har ikke nogen pårørende til at tage med … Hvis nu det var sådan, at hvis jeg ville i teater eller på ARoS, og så der var en, der kunne følges med mig – en der kunne gå med rundt på museet, kunne følge mig til sædet i teateret eller i musikhuset – det tænker jeg er væsentligt,for hvis vi bliver diagnosticeret tidligere og tidligere, så bliver vi måske også flere, der ikke har pårørende. Det kunne være en god ide…. Kulturinstitutionerne skulle have nogen ansat, og så kunne man ringe og sige: Jeg kommer her i aften, og jeg er alene. Kan jeg få en til at hjælpe mig på plads?"

(Pia, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen.)

Sanser

Som mennesker mødes vi hele tiden af sanseindtryk. På et splitsekund opfattes kulde, varme, lugte og støj. Mennesker med demens er ofte ramt på evnen til at håndtere mange sanseindtryk . Koncentrationsevnen kan blive påvirket, fordi arbejdshukommelsen bliver mindre, og det, personen er optaget af, glemmes hurtigere. Det er lettere at holde koncentrationen, når man ikke møder så mange sanseindtryk, og de sanseindtryk, man møder, understøtter det, der foregår. For eksempel kan en tur i skoven indebære en masse forskellige sanseindtryk - fuglesang, vindens susen i træerne, lugten af skovbund, synet af planter og dyr - men alle sanseindtryk understøtter det at være i skoven. Omvendt er en biograffilm, hvor nogle sidder og snakker, et eksempel på et sanseindtryk, der ikke understøtter filmoplevelsen. Vi kan skabe gode forudsætninger for, at mennesker med demens kan få en god oplevelse ved dels at skabe sammenhæng i de sanseindtryk, man møder, så de understøtter oplevelsen - og dels at eliminere så mange forstyrrende sanseindtryk som muligt.

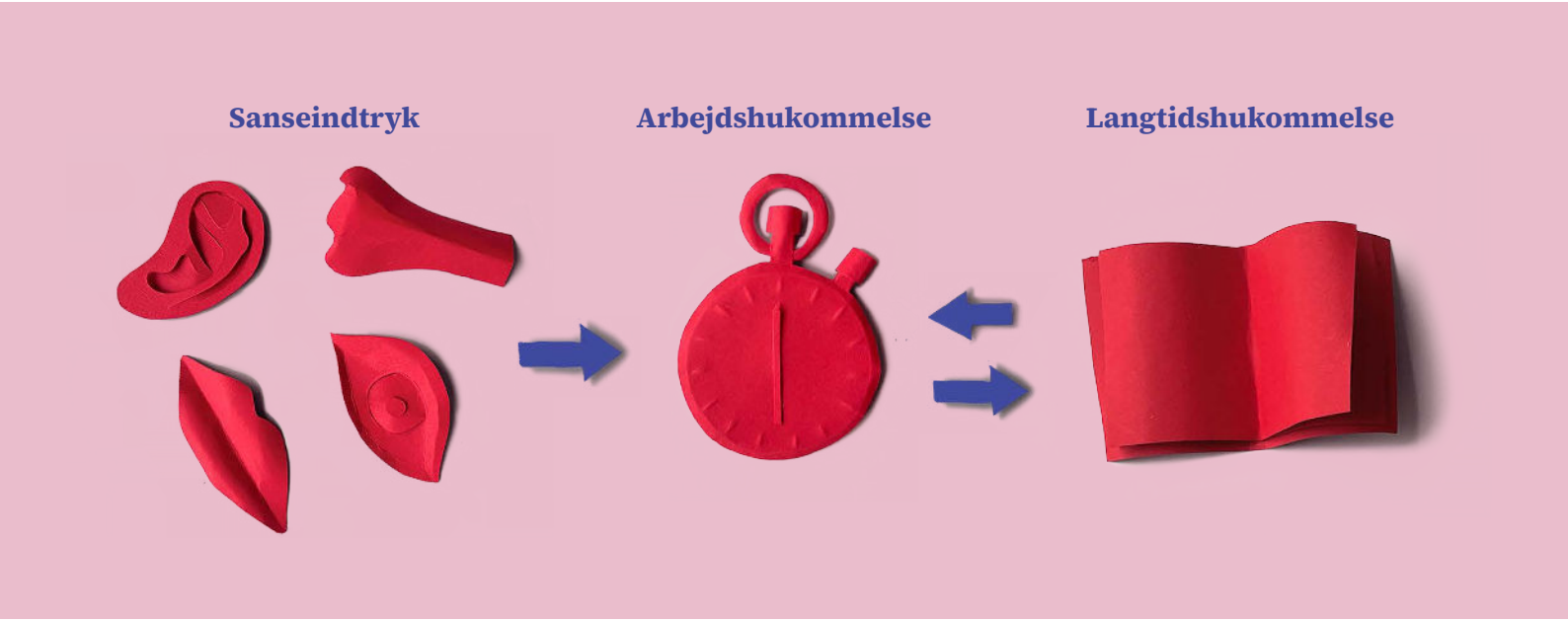

Figuren er inspireret af Atkinson & Shiffrins Multi-Store Model fra 1968

Når vi får et sanseindtryk - det kunne være synet af et maleri af havet - så optager det en del af vores arbejdshukommelse, i figuren her repræsenteret med et stopur. Man kan sige, at sanseindtrykket udfylder en del af urskiven. Kommer der så flere sanseindtryk til, så kan de enten forstærke indtrykket fra maleriet - det kunne for eksempel være lyden af bølger - eller forstyrre indtrykket fra maleriet og "skubbe det ud" af urskiven - det kunne for eksempel være høj musik fra et andet rum.

Dette er almenmenneskeligt, men mere udtalt hos mennesker med demens, som måske kun har en lille del af arbejdshukommelsens "urskive" til rådighed. Derfor vil et sanseindtryk hurtigere blive skubbet ud af arbejdshukommelsen hos et menneske med demens, og derfor er det så vigtigt at være opmærksom på, hvilke sanseindtryk man bliver mødt af i en udstilling, eller i løbet af et arrangement - og ikke mindst, om det er sanseindtryk, der understøtter oplevelsen eller forstyrrer oplevelsen.

Hvad der understøtter, og hvad der forstyrrer, kan være individuelt - så det kræver, at vi prøver os frem og observerer eller taler med brugerne om, hvordan indtrykkene påvirker dem.

I langtidshukommelsen har vi vores minder, kendte aktiviteter, vores sprog og forståelse. I figuren er langtidshukommelsen repræsenteret med en opslagsbog, da det kan tage tid at finde de rigtige sider. Langtidshukommelsens "bog" er dog indrettet sådan, at de sider, der oftest bliver brugt, ligger forrest i bogen, hvorfor de hurtigere og nemmere hentes frem.
De fleste mennesker med demens er ikke, eller kun i mindre grad, påvirket i deres langtidshukommelse, men mange har en udfordring i forhold til at få langtidshukommelsen aktiveret og at fastholde koncentrationen, da både vejen derhen og brugen af langtidshukommelsen kræver arbejdshukommelse. Når langtidshukommelsen er aktiveret, lagrer den aktuel viden i arbejdshukommelsen. En viden, der så kan bruges til at interagere i form af et svar eller en reaktion på det oplevede. Groft sagt: Når et menneske skal lave havregrød, "bladres" der i langtidshukommelsen for at finde opskriften frem. Derefter flyttes opskriften hen i arbejdshukommelsen, hvorfra opskriften kan omsættes til handling. Hvis der midt i havregrødstilberedningen sker noget uventet, kan det skubbe opskriften ud af arbejdshukommelsen, og så må man tilbage til langtidshukommelsen, og bladre efter opskriften igen. Tilsvarende kan man ved synet af et velkendt kunstværk "bladre" i langtidshukommelsen og finde viden og erindringer om værket, kunstneren, eller kunstretningen frem. Denne viden kan så flyttes til

arbejdshukommelsen og danne grundlag for refleksion, samtale og spørgsmål om værket. Kommer der en larmende børnehaveklasse forbi, kan sanseindtrykkene herfra overtage pladsen i arbejdshukommelsen, og så må man starte forfra. Når langtidshukommelsen er blevet aktiveret, er der altså fortsat en risiko for at tabe tråden, hvis der opstår forstyrrende sanseindtryk. Denne form for forstyrrelse kan være udmattende for alle, men i særlig grad for mennesker med demens.

Trapholt Foto: Stjernegaard

Vågenhed

En anden forudsætning for en god oplevelse er, at deltageren har det rette vågenhedsniveau (i fagsprog kaldet arousal). Vågenhedsniveauet kan både være for højt eller for lavt i forhold til at være klar til at deltage i en oplevelse. For eksempel kan et højt niveau af vågenhed - måske forårsaget af en stressende oplevelse i garderoben - give sig til udtryk som uro og gøre det vanskeligt at være til stede og lyttende ved en digtoplæsning. Er deltagerens vågenhedsniveau lavt inden digtoplæsningen, så falder vedkommende måske i søvn undervejs. Et hensigtsmæssigt vågenhedsniveau kan understøttes ved at etablere en fælles stemning inden oplevelsen. Det kan for eksempel gøres ved en fælles sang eller en anden fælles handling, der forbinder deltagerne med hinanden, og dermed hjælper til at koble dem til samme stemning og vågenhedsniveau.

Tempo

Sæt farten ned. Tal langsomt og tydeligt og giv ikke for mange informationer på en gang. Afsæt tid til skift - bevæger I jer ind i et nyt rum eller ser på et nyt værk, så giv tid til at deltagerne kan følge med i skiftet. For nogle formidlere er det svært at holde pause i talestrømmen. Man kan være vant til at skulle have mange informationer ud over rampen på kort tid og at have et publikum, der sætter pris på en høj dynamik. Når målgruppen er mennesker med demens, kan det være en fordel at give plads til flere pauser, mere stilhed og ro.

Dem, der skal lave noget for demente - det er ikke sådan, at de skal forenkle, men de skal lære talepunktummer og tale med pauser og pointering i stedet for, at det går plaprende som skidt fra en spædekalv. ... Ellers får vi for lidt med, og det eneste der kommer ud af det er, at vi bliver trætte og irriterede. Varer det for længe, bliver vi også skuffede. Men der skal egentlig ikke så meget til. De skal bare lige dæmpe en anelse."

(Christian, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

Tilgængelighed

Arbejdet med relation, sanser, vågenhed og tempo kan øge tilgængeligheden for mennesker med demens, men der er også andre, praktiske overvejelser at gøre i forhold til tilgængelighed:

Hvad kræver det at tilmelde sig eller købe billetter - er der kun mulighed for at gøre det digitalt, eller kan man ringe og tilmelde sig? Det er en god idé at dele et telefonnummer til en navngiven person, som kan svare på spørgsmål om stedet eller arrangementet.

Hvordan er adgangsforholdene - er der parkeringspladser tæt på? Er det let at finde indgangen eller mødestedet? Ved arrangementer kan det være en god idé at have en medarbejder ved eller uden for indgangen, som hjælper deltagerne på rette vej.

Fysisk tilgængelighed - er der niveauforskelle, ujævnt underlag, mange trapper? Nogle steder er arkitekturen en udfordring, og det kan være svært at ændre på. Informér om de udfordringer, der kan være - så kan de besøgende tage stilling til, om det er et problem for dem eller ej.

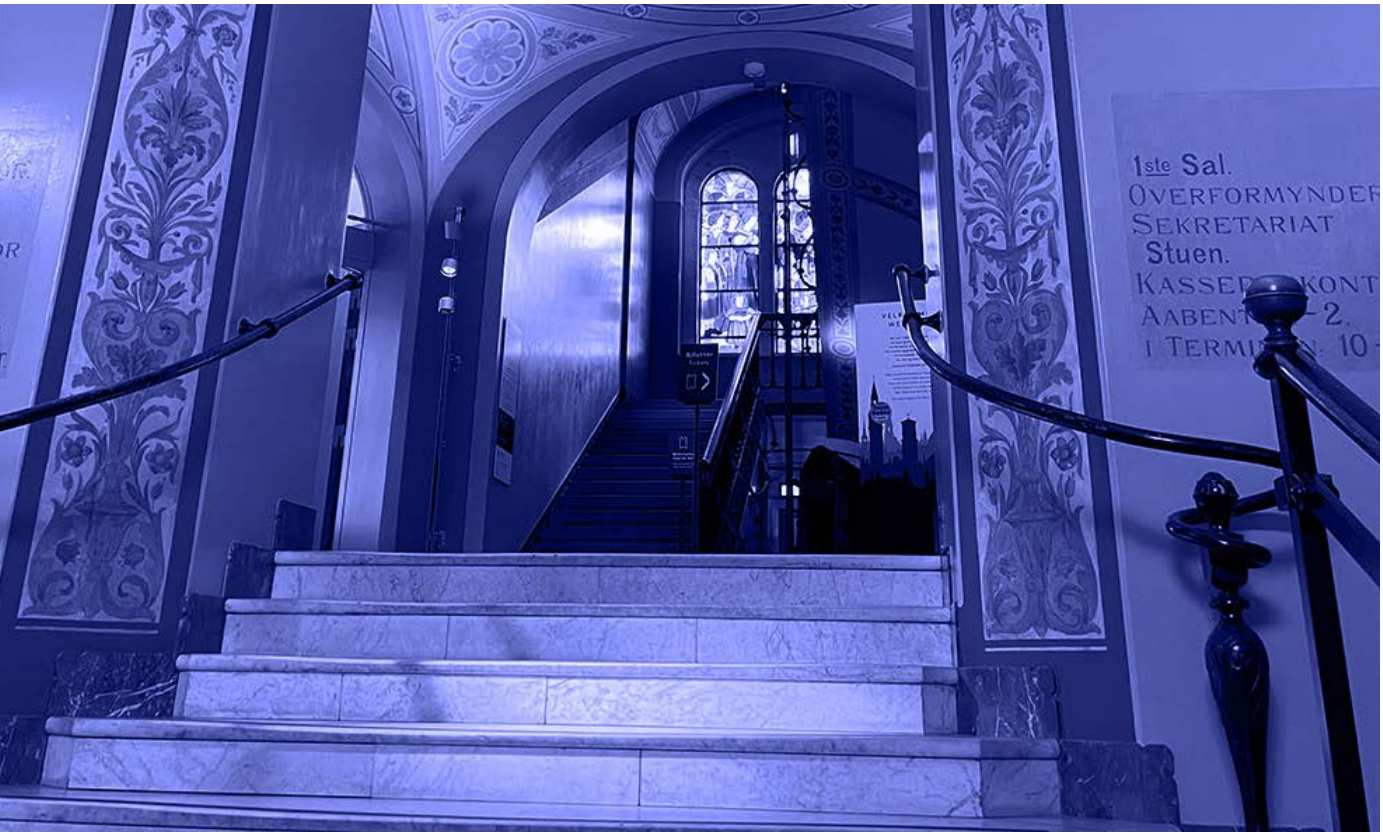

Om et museumsbesøg med en vennegruppe:

"Det var hårdt, for der var en der fortalte, og man skulle stå en time i en sal uden siddepladser – jeg havde heldigvis min rollator."

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

"Jeg har tidligere set meget kunst på rejser. Det er meget besværligt med kørestol. Det er trist ikke at kunne komme ind og se malerier. Det savnes."

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

Sæt Scenen-modellen

Sæt scenen-modellen er et forslag til en måde at tænke en demensvenlig kulturoplevelse igennem. Den indeholder fire trin: Før oplevelsen, Klar til oplevelsen, Selve oplevelsen og Spor efter oplevelsen.

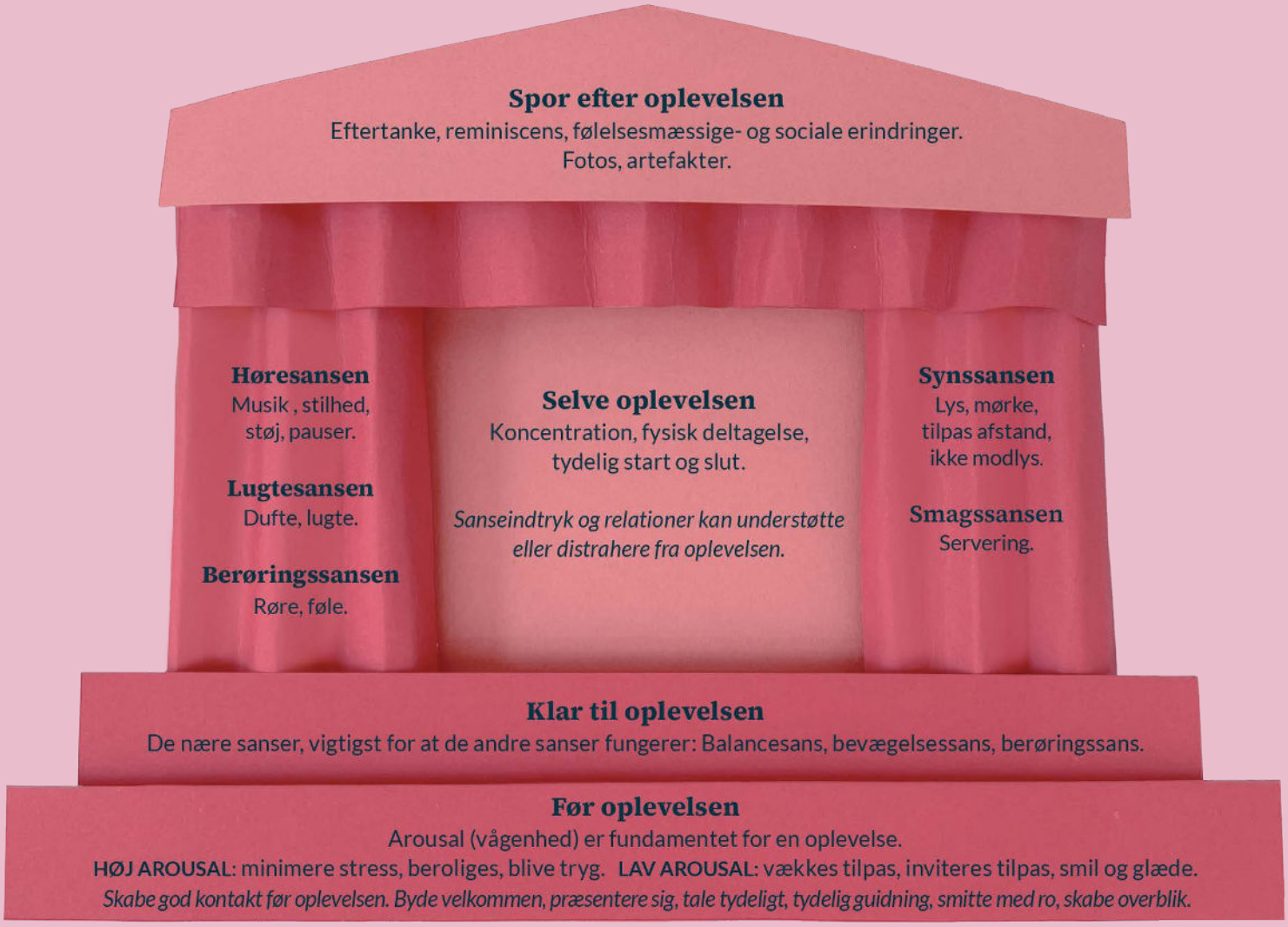

Udarbejdet af Susan Kaagh, Jonas Holsbæk, Sara Friberg, Hanne Jensen, 2023.

Før oplevelsen

Ved ankomsten er det vigtigt at skabe en god kontakt, byde velkommen, præsentere sig og udvise ro og glæde. Tal tydeligt, og sørg også for at guide tydeligt: Hvor ligger toilettet, hvor skal vi hen, hvad skal der ske. Alt dette skaber et fundament for en god oplevelse og understøtter den rette stemning og vågenhed. Er en deltager urolig, kan man forsøge at minimere stress, berolige og skabe tryghed. Falder en deltager lidt hen, kan man forsøge at løfte vågenheden ved at invitere til deltagelse og vise glæde. Vær desuden opmærksom på, at en del mennesker med demens og deres pårørende ofte vil komme i meget god tid, inden et arrangement starter. Det kan derfor være en god idé at have tænkt over et roligt sted, hvor deltagerne kan opholde sig, til arrangementet starter.

Klar til oplevelsen

De tre nære sanser er vigtige for, at de øvrige sanser fungerer:

Balancesans - sansen der registrerer kroppens og især hovedets bevægelse og kobler disse med øjnenes bevægelse.

Bevægelsessans - sansen der registrerer muskler og leds bevægelser.

Berøringssans - sansen der registrerer berøring på hele kroppen samt kulde og varme.

Alle tre nære sanser er et fundament for resten af sanseoplevelsen. Det er derfor særligt vigtigt at begrænse forstyrrende sanseindtryk fra de tre nære sanser.

Forstyrrende indtryk fra de nære sanser kan for eksempel være at skulle gå på et ujævnt underlag eller på trapper under en rundvisning. Det kan også være et for varmt eller koldt lokale, træk fra et vindue, en ustabil stol, der vipper, eller en stol uden ryglæn. Den form for forstyrrende sanseindtryk kan i nogle tilfælde forhindre deltagerne i at høre, hvad en rundviser fortæller, eller i at fordybe sig i værker eller genstande. Skal man op ad trapper, så er det en god ide at vente med at fortælle eller eksponere oplevelsens indhold, til deltagerne igen har fast grund under fødderne.

Om museumsbesøg:

"Der kunne godt være bedre skiltning i forhold til, hvilken vej man skal gå - vi er faret vild en gang, og folk går meget frem og tilbage, hvilket skaber forvirring, når der er mange mennesker."

(Deltager i Klubben i Odder, pårørende til et menneske med demens.)

Selve oplevelsen

Relationer kan både understøtte og forstyrre en oplevelse. Tryghed er en god forudsætning for, at en deltager kan koncentrere sig og kan understøttes ved, at deltagerne er tæt på nogen, de kender, og at der bliver talt roligt og tydeligt, gerne med gentagelser. Det er også en rigtig god ide at være meget tydelig omkring start og slut på de oplevelser og sekvenser, der er i oplevelsen. For eksempel kan formidleren fortælle, at "nu går vi mod udstillingen", " nu er vi halvvejs oppe ad trappen", og "nu er vi fremme ved udstillingen, hvor vi bliver det næste stykke tid". En tydelig afslutning på oplevelsen kan godt være: "Nu er rundvisningen slut, men I er velkomne til på egen hånd at kigge videre i udstillingen, tak for i dag".

Ligesom relationer kan sanseindtryk både understøtte og forstyrre en oplevelse. I Sæt scenen-modellen illustreres denne dobbeltrolle med scenetæppet, der enten kan trækkes fra og give fuld adgang til oplevelsen, eller kan trækkes for og blokere for oplevelsen. Her gælder det om at hjælpe deltagerne med at koncentrere sig og fordybe sig ved at minimere forstyrrende sanseindtryk, der kan trække tæppet for, og omvendt arbejde aktivt med sanseindtryk, der kan understøtte oplevelsen, så der er fuldt udsyn til scenen.

Hvert forstyrrende sanseindtryk, som larm fra maskiner, menneskelig trafik, modlys fra et vindue, madduft fra kantinen, eller kaffe og kage på bordet, kan være med til at stjæle opmærksomhed fra oplevelsen. Det er ofte ikke muligt at fjerne alle forstyrrende sanseindtryk, men fokus på at minimere distraktionerne kan øge tilgængeligheden for mennesker med demens.

Omvendt er det en god idé at inddrage understøttende sanseindtryk, hvor det giver mening. Måske kan en lydoptagelse af vinden, der suser i trætoppene, understøtte fordybelse i et maleri af en skov, og samtidig dæmpe trafiklarmen uden for vinduet. Måske kan en særlig genstand eller et materiale med en særlig tekstur knytte sig til en bogoplæsning. Måske kan duften og smagen af honninghjerter understøtte oplevelsen af en juleudstilling.

Kaffe eller anden servering er som regel en rigtig god idé, men hvis det ikke er direkte knyttet til oplevelsen, vil det ofte være bedst at gemme det til en snak efter selve oplevelsen, da det ellers kan distrahere for meget.

Som formidler kan man opleve, at deltagernes stemning stiger eller falder undervejs i oplevelsen. Det kan så være en god idé at bruge lidt kræfter på at genetablere et godt vågenhedsniveau, før man går videre med rundvisningen. Det at stoppe op, lave en fælles handling eller sende en fysisk genstand rundt mellem deltagerne kan hjælpe til at genetablere stemning og vågenhedsniveau.

Som formidler kan man prøve at sanseteste den oplevelse, der skal tilpasses til mennesker med demens. Gå gennem udstillingen, samlingen, biblioteket, eller sæt dig i foredrags- eller koncertsalen og tag dig tid til at mærke efter: Er der larm, skarpt lys fra lamper eller modlys fra vinduer, mange mennesker, eller andet der forstyrrer? Mærk også, hvilke sanseindtryk der understøtter oplevelsen: Er der lyde og lugte, som hænger sammen med oplevelsen? Er der en genstand, som det vil give mening at røre ved? Noget at spise eller drikke, som passer godt ind?

Spor efter oplevelsen

En kulturel oplevelse sætter spor hos os allesammen. Mennesker med demens har ofte svært ved at genkalde sig en oplevelse, men oplevelsen kan alligevel sætte sig spor som en følelse af velvære i flere dage efter. For at understøtte mindet om oplevelsen, og for at oplevelsen fortsat kan leve i deltagernes bevidsthed og blive genfortalt til naboer, børn og børnebørn, kan man vælge at give deltagerne noget fysisk med fra oplevelsen. Det kan for eksempel være et postkort, et foto eller et stykke papir, hvor der står lidt om, hvad deltagerne har oplevet.

Rekruttering af deltagere

Adspurgt om arrangementer skal kaldes demensvenlige eller for eksempel menneskevenlige eller rolige:

"Jeg vil også gerne være sammen med andre mennesker, så hvis man åbner det op på den måde, så er det jo ikke kun for os, så er det også andre mennesker, der har brug for, at det kan være stille og roligt, og det synes jeg kunne være en gave: At være sammen med andre også."

(Pia, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

Det kan være svært at rekruttere mennesker med demens til kulturtilbud. Hvor skal man annoncere? Ud over lokale medier og kulturinstitutionens

sædvanlige kommunikationskanaler kan det være en god idé at forsøge at etablere partnerskaber med lokale aktører på demensområdet. Der er store lokale forskelle på, hvor der er bedst chance for at skabe partnerskaber, men gode steder at henvende sig vil typisk være egen og omkringliggende kommuners demenskoordinator eller demensteam og lokalafdelinger af Ældre Sagen og Alzheimerforeningen.

I projektet har rekrutteringen af deltagere været den sværeste opgave. Det er ikke vores indtryk, at det er udtryk for manglende interesse, men nærmere, at det er svært at nå ud og informere målgruppen om arrangementets eksistens. Derfor er det for en del af de deltagende kulturinstitutioner en erfaring, at de fremadrettet vil have aftaler med grupper i stand via kommunen eller lokale foreninger, plejehjem eller aktivitetscentre, før de sætter særarrangementer op for mennesker med demens.

For nogle kulturinstitutioner med en stor følgerskare på sociale medier eller mange abonnenter på nyhedsbrev kan man nå bredt nok ud til at rekruttere deltagere, men for andre er det ofte en mere håndholdt proces. Alzheimerforeningen har en landsdækkende aktivitetskalender på deres hjemmeside, hvor alle kan oprette arrangementer.

Økonomi er også en mulig årsag, men vi har ikke kunnet konstatere nogen forskel på, at det skulle være lettere at rekruttere til et gratis arrangement end til et arrangement med betaling. Flere har udtrykt, at det er helt fint at betale for en billet ligesom alle andre. Nogle kulturinstitutioner har i projektet haft gode erfaringer med at sælge to-personers billetter til en persons pris for på den måde at imødekomme et behov for at medbringe en ledsager.

"Man betaler selv, og det er ok."

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

For nogle mennesker med demens og deres pårørende kan det være svært at være i længere tid på kulturinstitutionen, og der vil derfor blive tale om meget korte besøg. Her kunne årskort eller flerdagsbilletter til en nedsat pris være en mulighed, så man har mulighed for at komme igen flere gange, vænne sig til stedet og få mere ud af den samlede oplevelse.

"Vi tog derud to gange for at få set det hele. Det er godt med korte pauser."

(Christian, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

Dagsformen kan være meget svingende for mennesker med demens og deres pårørende. Det kan betyde frafald og er et vilkår, som det kan være svært at gøre noget ved. Kommer man med en gruppe eller en ledsager, man kender godt, så er der bedre chancer for at dukke op, selv på en dårlig dag.

"Det er dejligt, at der altid er et kendt og sympatisk menneske, der altid står klar til at hjælpe os. Så har man ikke så mange bekymringer, inden man kommer, og man kan også komme, hvis man har en dårlig dag."

(Christian, lever med demens, medlem af ODIN-gruppen)

Trapholt Foto: Stjernegaard

Det kan også have betydning, hvad man kalder sit arrangement. Hvad skal vi kalde kulturoplevelser, der er målrettet mennesker med demens? Skal de kaldes demensvenlige, hjernevenlige, rolige eller noget helt andet? Og skal de være kun for mennesker med demens og deres pårørende, eller skal de være for alle med kognitive vanskeligheder eller bare for alle, men tilrettelagt, så de er egnede for mennesker med demens? Holdningerne til disse spørgsmål varierer meget. Nogle mennesker med demens og deres pårørende finder det stigmatiserende eller sygdomsfokuseret, at et arrangement hedder noget med demens, og kun er rettet mod mennesker med demens, mens andre finder det trygt og inkluderende. Hvordan kan man kommunikere tydeligt, at her er et tilbud til mennesker med demens, uden at bruge ordet demens? Og bidrager man så i virkeligheden til at fastholde en stigmatisering i stedet for at normalisere demens ved at kalde det ved sit rette navn? Det er noget, man som kulturinstitution må overveje og tage stilling til.

Projektet

Projektet Demensvenlig Kulturfestival blev gennemført i perioden januar 2022 til december 2023. Selve festivalen forløb fra april 2023 til december 2023. I festivalen deltog tyve kulturinstitutioner med særarrangementer eller tilpassede tilbud. Heraf otte kunstmuseer, ni kulturhistoriske museer, to biblioteker og et koncertsted/kulturhus. Alle deltagende kulturinstitutioner modtog undervisning og/eller sparring fra projektets demensfaglige konsulenter. Ud over de kulturinstitutioner, der afholdt arrangementer som en del af projektet i 2023, modtog yderligere to kulturhistoriske museer undervisning med henblik på at lave arrangementer i 2024. Undervisning og sparring centrerede sig typisk omkring punkterne nævnt i afsnittet God praksis for demensvenlig kultur, en generel introduktion til målgruppen, og til hvad demens er, og hvordan demens kan komme til udtryk, samt en fælles gennemgang af kulturinstitutionens eksisterende rammer og tilbud, med henblik på at afdække tilgængelige løsninger, sansemæssige opmærksomhedspunkter og tilgængelighed for målgruppen.
Materialet brugt i undervisning og sparring er blevet til i en samskabende proces mellem kulturinstitutioner, mennesker med demens og deres pårørende og projektkonsulenternes demensfaglige viden og erfaring. Vi har desuden afholdt møder med Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark og Ældre Sagens demenskonsulenter med henblik på at dække så mange vinkler som muligt.

Fokusgrupper med kulturinstitutioner

De helt indledende skridt i projektet var at tale med kulturinstitutioner, der allerede havde gjort sig erfaringer med mennesker med demens som målgruppe. Vi fik blandt andet indblik i erfaringer fra kunstmuseet ARoS, Solrød Bibliotek, DFIs projekt ErindringsBio og Kunsten i Aalborg. Denne indledende erfaringsindsamling var med til at danne grundlag for en spørgeguide til fokusgruppeinterviews med en række andre kulturinstitutioner.

I alt deltog tolv kulturinstitutioner i første halvår 2022 i interviews og fokusgrupper. Heraf fem kulturhistoriske museer, to kunstmuseer, tre biblioteker, en koncertudbyder og en filmudbyder:

- **ARoS**
- **Solrød Bibliotek**
- **Erindringsbio (DFI)**
- **Østfyns Museer**
- **Helsingørmuseerne**
- **Holbæk Bibliotek**
- **Biblioteket Frederiksberg**
- **Jernbanemuseet**
- **Frilandsmuseet**
- **Arbejdermuseet**
- **DR Koncerthuset**
- **Kunsten Aalborg**

Det var overraskende let at få deltagere til fokusgrupperne, ikke altid lige så let at få de forskellige kalendere til at gå op, så en del kulturinstitutioner blev interviewet en til en. Nogle enkelte af de deltagende kulturinstitutioner viste sig allerede at have en vis erfaring med målgruppen, mens det for de fleste endnu var et nyt område. De fleste havde ikke faglig erfaring med målgruppen, men mange havde personlige erfaringer med demens fra forældre, bedsteforældre eller andre familiemedlemmer eller bekendte. Fra flere kulturinstitutioner lød det, at det allerede var blevet drøftet at lave noget for mennesker med demens, og at projektet her kunne være en måde at komme i gang.
I fokusgrupperne blev drøftet:

- **Eventuelle erfaringer med mennesker med demens og deres pårørende som brugere af kulturinstitutionens tilbud.**

- **Incitamenter for at arbejde med inklusion af mennesker med demens og deres pårørende i kulturinstitutionernes tilbud.**

- **Udfordringer og muligheder i forhold til at etablere demensvenlige kulturoplevelser.**

- **Hvad er der brug for hjælp til, hvis kulturinstitutionen skal udvikle demensvenlige kulturoplevelser.**

Langt de fleste kulturinstitutioner udtrykte et klart incitament til at lave demensvenlige kulturoplevelser, som regel baseret på et samfundsmæssigt ansvar eller en forpligtelse til at være for alle.

”Som bibliotek skal man rumme så mange som muligt. Det demokratiske og tilgængeligheden er vigtigt.”

(Liv Clausen, Solrød Bibliotek)

“Museer skal være inkluderende. Vi skal være der for alle, og vi bliver allesammen meget klogere af det.”

(Signe Lykke Littrup, Museumsinspektør, Frilandsmuseet)

Kulturinstitutionerne så udfordringer ret forskellige steder. Nogle havde for travlt, andre steder var økonomien en hindring, og atter andre så stedets arkitektur som et benspænd. For de fleste var den primære hindring manglende viden om målgruppen, og nogle få steder var der en frygt for at gøre noget forkert - eller ligefrem komme til at gøre skade i forhold til mennesker med demens.

For langt de fleste kulturinstitutioner foldede der sig hurtigt et væld af muligheder for demensvenlige initiativer ud under fokusgrupperne. Det var typisk med udgangspunkt i kulturinstitutionens genstandsfelt, eller eksisterende formidlingstilbud, der kunne tilpasses. Den hjælp, kulturinstitutionerne efterspurgte for at komme i gang med den nye målgruppe, var især mere viden om demens, hjælp til at se på eksisterende rammer og tilbud, og sparring om, hvordan de eventuelt kunne tilpasses. Et spørgsmål, der blev guidende for den videre proces, var “hvor lidt skal der til?” En formulering, som talte klart ind i projektets ambition om at finde pragmatiske, realistiske løsninger, som er bæredygtige for kulturinstitutionerne. Mange steder skulle det også vise sig, at der var masser af lavthængende frugter - eksisterende tilbud, der blot skulle tilpasses til målgruppen.

“Hvor lidt skal der til?”

(Linda Nørgaard Andersen, Vicedirektør på Arbejdermuseet)

Fokusgrupper med mennesker med demens og deres pårørende

Det var et væsentligt kriterium for projektet, at mennesker med demens og deres pårørende skulle have en tydelig stemme i projektet og i udviklingen af en god praksis for demensvenlige kulturoplevelser. Vi har undervejs haft mange samtaler med deltagere i både testarrangementer og festivalarrangementer. Vi har desuden afholdt fokusgruppeinterviews med dels mennesker med demens og dels pårørende i Klubben - et tilbud med kognitiv stimulationsterapi for mennesker med demens i Odder Kommune. Vi fik mange gode input fra disse fokusgrupper, men ville gerne styrke perspektivet for mennesker med demens yderligere. Vi var derfor glade for at kunne afholde endnu et fokusgruppeinterview med ODIN-gruppen. ODIN står for Om Demens INdefra, og gruppen består af mennesker, der lever med demens og gavmildt deler ud af oplevelser, erfaringer, perspektiver og holdninger.

Nogle af de vigtigste pointer fra fokusgrupperne er, hvor vigtigt det er ikke at generalisere. Mennesker med demens er lige så forskellige som alle andre. Det indebærer for eksempel, at de naturligvis har vidt forskellige kulturelle interesser, vaner og ønsker. At nogle foretrækker særarrangementer og andre generel tilgængelighed. Nogle foretrækker, at arrangementerne bliver kaldt for noget med demens - andre vil hellere, at der tales om rolige eller hjernevenlige arrangementer.

Et tilbagevendende - og egentlig indlysende - punkt, som vi fra projektets side ikke havde skænket en tanke, før fokusgrupperne blev afholdt, var, hvor meget det for nogle betød at kunne være noget for sine børn og børnebørn, og at kulturoplevelser meget gerne må kunne understøtte disse familierelationer: At man som menneske med demens gennem kulturoplevelser kan bidrage med noget til familien.

"Der er et sted med en gammel togvogn – en skinnebus, hvor de viser turen på tv-skærm – det er helt livagtigt. Dér kan jeg fortælle om gamle dage til børnebørnene."

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

"Det er vigtigt at kunne opleve noget sammen med børn og børnebørn – så det er godt, hvis der er en legeplads."

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

“Man kan gå ture i omgivelserne – det er godt med rundvisning – jeg går med børnebørnene og man kan drikke kaffe. Så kan det ikke gå helt galt.”

(Deltager i Klubben i Odder, lever med demens.)

“Han er blevet mere forvirret, når vi har været der [stort museum], så nu kommer vi der ikke mere. Måske er det de mange mennesker - og pludselig skal han på toilettet.“

(Deltager i Klubben i Odder, pårørende til et menneske med demens.)

“Det, jeg kan mærke, er, at det skal være genkendeligt. Så får han mest ud af det.”

(Deltager i Klubben i Odder, pårørende til et menneske med demens.)

Testarrangementer

Projektet afholdt i 2022 en række testarrangementer, herunder to jazzkoncerter med Benjamin Koppel og band, to rolige litteraturarrangementer på Biblioteket Frederiksberg og en række besøg på plejehjem, hvor der blev vist billedkunst fra SMK - Statens Museum for Kunsts digitaliserede samling SMK Open. Testarrangementerne åbnede vores blik for en lang række muligheder og udfordringer af både menneskelig og praktisk karakter, og dannede dermed et godt grundlag for at begynde arbejdet med at udvikle en god praksis for demensvenlige kulturoplevelser. Vi oplevede blandt andet:

- **at det kunne være svært at finde frem til indgangsdøren på egen hånd**
- **at mange kom i virkelig god tid - nogle en hel time før arrangementerne startede**
- **at det betød virkelig meget at blive modtaget ved indgangen**
- **at der skulle tales langsomt og tydeligt**
- **at det fungerede godt med arrangementer, der ikke var pædagogiserede, men lod musikken og litteraturen fungere på egne præmisser**
- **at der meget let kan opstå forvirring i en garderobesituation**
- **at lyd- og lysmand skal have særlige instrukser ved demensvenlige koncerter**
- **at billederne fra SMK Open ikke kunne stå alene, men helst skulle ledsages af en samtale**
- **at deltagerne i høj grad havde en god oplevelse og flere ændrede udtryk undervejs fra anspændthed til at folde sig ud som langt mere afslappet litteratur- eller jazzelsker**

På Biblioteket Frederiksberg blev der til testarrangementerne udviklet et nyt format: "Rolig Litteratur", som er højtlæsningsarrangementer med forfattere, der i et stemningsfuldt og afgrænset rum med begrænset deltagerantal læser højt i et roligt tempo. Oplevelsen understøttes af stemningsfuld musik inden og efter højtlæsningen. Der er skruet ned for det "showmanship", der normalt ledsager et højtlæsningsarrangement. Hvor bibliotekets litteraturformidler almindeligvis vil gøre en masse for at holde dialogen i gang og stille spørgsmål til forfatter og publikum, forholdt han sig her i ro og lod i højere grad oplæsningen stå alene. Rolig Litteratur er for alle, men var sat i en demensvenlig ramme, så deltagerne blev modtaget ved indgangen og ledsaget til det rette lokale.

Rolig Litteratur med Morten Chemnitz på Biblioteket Frederiksberg

Festivalprogrammet

Festivalprogrammet strakte sig fra april til december 2023. De deltagende kulturinstitutioner udviste stor vilje til at afprøve forskellige tiltag. Nogle udviklede nye særarrangementer til målgruppen, mens andre tilpassede eksisterende tilbud.

Der indgik i alt 57 arrangementer i festivalprogrammet.

Mange kunstmuseer valgte at arbejde med Slow Looking, eller andre former for nærværende kunstoplevelser, som flere af museerne allerede anvender til andre målgrupper som mennesker med stress eller psykisk sårbarhed.

Holbæk Bibliotek valgte formatet Rolig Litteratur, inspireret af de to testarrangementer, som i 2022 blev afholdt på Biblioteket Frederiksberg.

Hos Jernbanemuseet blev der både lavet busture med en veteranbus i lokalområdet, og udviklet en særligt rolig rute gennem dele af museets udstilling.

Botanisk Have i København udviklede en særrundvisning for mennesker med demens, uden for almindelig åbningstid og med særligt fokus på at inddrage sanserne,

Statens Naturhistoriske Museum åbnede en fotoudstilling om formiddagen uden for almindelig åbningstid og slukkede for lyden i udstillingen, så den kunne opleves i ro og fred.

Ringsted Museum og Arkiv bød på film og kaffe - et eksisterende format, som ikke krævede meget tilpasning.

På Østfyns Museer blev der med udgangspunkt i to store årligt tilbagevendende begivenheder i Nyborg, Middelalderfestivalen Danehof og Jul i den gamle kongeby, lavet særarrangementer for mennesker med demens, hvor der blev fortalt om de store arrangementer, set og mærket på genstande, budt på smagsprøver og talt med nogle af de mange frivillige, som hjælper til ved arrangementerne.

Tilbagemeldingerne fra de deltagende kulturinstitutioner er, at stort set alle vil fortsætte med demensvenlige aktiviteter, efter at projektet er slut.

Observationsmetode

Ved en stor del af de afholdte arrangementer deltog projektets demensfaglige konsulenter for at observere, hvordan arrangementet fungerede for de deltagende mennesker med demens og deres pårørende. Til det formål udviklede projektet en observationsmodel, som guider observatøren til at sætte fokus på fire temaer, der går igen i de fleste kulturoplevelser: Ankomsten, relationerne, oplevelsen og eftertankerne.

I projektet er observationsmodellen kun brugt af projektets egne konsulenter, men modellen kan også fungere som et værktøj for kulturinstitutioner, der selv vil blive klogere på, hvordan deres tilbud fungerer for mennesker med demens og deres pårørende.

Ankomsten

Ved en del arrangementer var det en erfaring, at mange deltagere ofte kom i god tid - nogle gange helt op til en time før starttidspunktet. De kunne så have brug for et roligt sted at opholde sig, mens de ventede. Derfor viste det sig relevant at kigge på, hvornår deltagerne typisk ankom. Kom deltagerne med en ægtefælle eller anden pårørende? Kom de sammen med personale fra et dagtilbud eller plejecenter, eller sammen med frivillige fra et tilbud til mennesker med demens, eller som en del af en større gruppe? Og hvordan påvirkede det deres muligheder for at få en god oplevelse og formidlerens muligheder for at udfolde eller understøtte oplevelsen? Var der noget, som skabte forvirring ved ankomsten: Parkering, at finde indgang eller mødested, garderobe, toiletter eller billetkøb? Gjorde arkitektur, indretning eller skiltning for eksempel, at der var brug for støtte allerede uden for bygningen? Hvordan var deltagernes vågenhedsniveau (arousal) ved ankomsten?

Relationerne

Fra det øjeblik deltagerne træder ind på kulturinstitutionen, er de i en form for dialog med omgivelserne. Det gælder både de mennesker, de følges med, kulturinstitutionens personale og andre gæster. Men det gælder også rummet, arkitekturen, møblerne, lyset, lydene og de genstande eller oplevelser, som kulturinstitutionen er centreret omkring. Der foregår en sansemæssig udveksling og måske også en egentlig sproglig dialog. Her er det interessant at se på, om noget stiller sig i vejen for samspillet med oplevelsen, og om noget omvendt understøtter samspillet. Taler guiden for eksempel for meget eller for hurtigt? Eller understøtter guidens ord deltagernes oplevelse? Hvordan fungerer samspillet mellem deltagerne og udstillingens genstande/kunsten/oplevelsen?

Oplevelsen

Med udgangspunkt i det vågenhedsniveau (arousal), som observatøren har registreret ved ankomsten, kan man se på, hvordan vågenhedsniveauet ændrer sig gennem oplevelsen. Er der for eksempel tidspunkter eller elementer, som gør, at deltagerne bliver fraværende - og er det fordi, der sker for lidt eller for meget? Er der brug for at genetablere roen eller at skabe mere energi og begejstring? Hvordan er sansepåvirkningen - og understøtter eller forstyrrer sanseindtrykene

deltagernes oplevelse? Skaber oplevelsen for nogle deltagere en bro til noget i deltagernes identitet? Vi har set mange eksempler på, hvordan der kan ske en helt kropslig ændring fra en deltager træder forsigtigt ind ad døren, til deltageren i mødet med kunst eller kultur, som er en del af vedkommendes identitet, pludselig folder sig ud som den litteraturelsker, jazzfan eller togentusiast, vedkommende altid har været. Nogle begynder at fortælle løs, andre lyser op eller fordyber sig i oplevelsen.

Eftertankerne

Vi skal selvfølgelig ikke kun observere de deltagende mennesker med demens og deres pårørende, men også i høj grad spørge dem, det hele handler om. De mest relevante spørgsmål kan ofte være affødt af det observerede i forhold til temaerne: ankomsten, relationerne og oplevelsen, men her har vi medtaget mere generiske spørgsmål som: Hvordan var det? Hvad var det bedste? Ville du komme igen til lignende arrangementer? Har du gode råd til arrangøren?

Det er ikke altid, at deltagerne har overskud til at svare på spørgsmål i forlængelse af oplevelsen, så det er vigtigt at forsøge at aflæse, om det er et godt tidspunkt at stille spørgsmål. Nogle arrangementer rundes af med en kop kaffe i fællesskab, og det kan være en måde at få en uformel snak og blive klogere på deltagerne som målgruppe. Tænk ind, hvor arrangementet slutter. Er det et sted, hvor man kan have en form for samling, eller er det et sted, der indbyder til opbrud?

Hvad nu?

Projektet har givet os mulighed for at få en lang række indsigter og erfaringer, hvoraf vi har forsøgt at give de vigtigste videre i denne rapport. Der er udviklet en god praksis for demensvenlige kulturoplevelser, som i høj grad fokuserer på sanserne, men også på relation, tempo, vågenhed og tilgængelighed.

Foran os ligger en opgave med at udbrede viden om projektets resultater til så mange kulturinstitutioner som muligt. Vi har allerede en liste med flere kulturinstitutioner, der ønsker undervisning og sparring, såfremt der findes midler til at fortsætte projektaktiviteterne. Blandt de kulturinstitutioner, der modtog undervisning og sparring gennem projektet og deltog i Demensvenlig Kulturfestival 2023 vil stort set alle fortsætte arbejdet med demensvenlige kulturoplevelser.

Der ligger en fortsat udfordring i rekrutteringen af deltagere. Det er ikke udtryk for manglende interesse, men det er svært at nå ud med information om arrangementerne til målgruppen, og der er store lokale forskelle i, hvilke kanaler, der er de bedste. Et stort potentiale i forhold til rekruttering kunne være etablering af lokale partnerskaber mellem kulturinstitutioner, kommuner og interesseorganisationer som Ældre Sagens og Alzheimerforeningens lokalafdelinger.

Vi har i projektet her primært arbejdet sammen med museer og biblioteker. Det er blevet til et enkelt spillested, men demensvenlige koncerter har vist sig at være en lidt hård nød at knække. Ikke selve det at skabe en demensvenlig koncert - det har vi gode erfaringer med fra testarrangementerne, men at gøre løsningerne økonomisk bæredygtige for spillestederne er ikke helt lige til. Vi har afsøgt muligheder for at lave demensvenlige formiddagskoncerter, hvor der i forvejen er planlagt ordinære aftenkoncerter, men der ligger en spændende opgave med at finde gode bæredygtige løsninger på demensvenlige koncerter, der ikke er afhængige af projektfinansiering.

Det kan diskuteres, om det at lave særligt demensvenlige arrangementer, er vejen frem, eller om det i mange tilfælde vil være en fordel at tale om hjernevenlige eller rolige arrangementer og dermed inkludere flere målgrupper med kognitive udfordringer og for eksempel mennesker med stress. Det kan medvirke til at gøre indsatserne mere bæredygtige for kulturinstitutionerne.

Cases

Case: SMK FOKUS – en time med et enkelt værk på SMK

Af Olivia Skjerk Frankel, Fagansvarlig for publikumsprogrammer og værtskab, SMK

Som en del af Demensvenlig Kulturfestival har vi, af flere omgange, udbudt sessions i Statens Museum for Kunsts samlinger for mennesker med demens og pårørende. Konceptet er inspireret af vores erfaringer med *Slow looking*, hvor vi over 1-1,5 time fordyber os i et enkelt værk sammen med gæsterne.

Rammen

Vi udbød sessions på udvalgte eftermiddage fra kl. 16-17:30, som er inden for museets almindelige åbningstid. Der kan være meget larm og trafik på museet i formiddagstimerne, hvor mange skoleklasser besøger stedet, og vi planlagde derfor uden om vores myldretider. Derudover giver de sene eftermiddagstimer mulighed for, at pårørende kan nå at deltage med deres familie efter arbejde.
Deltagelse var gratis, når man havde en gyldig billet til museet. Tilmeldingen var åben for alle interesserede enten via mail, telefon eller online booking. Fra kl. 15:30 stod omviseren klar til at tage imod gæsterne i forhallen, byde velkommen og hjælpe med diverse praktiske ting – for eksempel billet, garderobe mm. Forhallen på museet er stor og kan, for de fleste gæster, virke lidt kaotisk. Derfor var det essentielt, at omviseren stod som et synligt ankerpunkt og kunne byde deltagerne indenfor på den bedst mulige og trygge måde.

Forberedelse

Museets samling rummer mere end 700 års kunst, så det udvalgte værk kunne være alt fra 1600-tals historiemaleri til antropomorfe skulpturer fra 1960'erne – dog havde værkerne altid en eller anden form for figuration, som vi efterhånden erfarede fungerede rigtig godt for målgruppen. Deltagerne vidste ikke på forhånd hvilket værk, de skulle se.
Inden gruppen ankom, havde omviseren gjort klar foran dagens værk ved at stille stole op i tydelige par, så deltager og pårørende kunne sætte sig sammen. Herudover havde omviseren altid en bunke tæpper med, som kunne give lidt varme, hvis en deltager frøs undervejs. Og så var alle remedier – for eksempel højtaler, tegneredskaber og øvrige rekvisitter på plads, ligesom det viste sig vigtigt at have et orienterende skilt stående ved indgangen til salen, så øvrige gæster kunne læse sig til, hvad der foregik, og ikke forstyrrede mere end nødvendigt. Når alt stod klar, var der sat en hyggelig scene, som var rar, gennemskuelig og imødekommende for deltagerne at træde ind i.

Indhold

Der viste sig ret hurtigt et tydeligt billede af, at grupperne gik meget forskelligt ind i oplevelsen. Det betød også, at omviseren i langt højere grad kom til at arbejde og tilrettelægge den enkelte session ud fra gruppedynamikken på baggrund af en 'grebs-værktøjskasse', og ikke ud fra et stramt struktureret og planlagt koncept. Der var ikke en one-size-fits-all-model, men i stedet en vigtighed af hele tiden at have føling med gruppens deltagere og være villig til at forfølge de retninger og stemninger, som undervejs viste sig i samtalerne.
Hvor vi tidligere har arbejdet med *slow looking* som et format, der i høj grad lagde op til indre refleksion via åbne spørgsmål, viste det sig, at deltagerne i disse sessions havde en utrolig lyst til at dele deres oplevelser med hinanden og gruppen. Formatet fik derfor mere form af en lang undersøgende gruppesamtale, der tog udgangspunkt i dagens værk, og som undervejs blev brudt op og drejet i forskellige retninger via forskellige små greb.

En session kunne for eksempel være bygget op som følger:

Velkomst og landing

Omviseren samler gruppen og byder velkommen. Deltagerne lander i museumsrummet og eftermiddagens program skitseres. Vi snakker for eksempel om: Hvor er vi? Hvad skal vi i dag? Og hvor går vi hen herfra? Derefter går gruppen samlet op til værket. Gerne via en rute, hvor man ikke udsættes for alt for mange sanseindtryk og forstyrrelser på vejen.

Vi tænder for sanserne og det indre blik

Deltagerne finder en stol og slår sig ned foran værket. Omviseren lader deltagerne lande i rummet og kroppen. Det kan for eksempel være ved at lade deltagerne mærke kroppen lidt – rulle med skuldrene, trække vejret dybt nogle gange og mærke føddernes forbindelse til underlaget.
Herefter vender vi, for et øjeblik, opmærksomheden indad for at tænde for 'det indre blik'. Det indre blik - forestillinger, minder, tanker og drømme er ofte en stor del af det at opleve kunst. Det forsøger vi at aktivere og vække, samtidig med, at vi skærper sanserne, så det kan spille med hos hver enkelt deltager. Det kan for eksempel ske ved, at deltagerne lukker øjnene og derefter får en lille genstand

mellem hænderne. Nu skal de mærke og beskrive genstanden for sig selv. Hvad mon den er lavet af? Hvilken farve har den? Er den kølig eller lun? Hvad er dens funktion? Og så videre.

Grebs-værktøjskassen

Nu er både krop og sind, forhåbentlig, klar til at rette fokus mod dagens værk. Omviseren styrer og starter en samtale om værket sammen med gruppen. Samtalen tager udgangspunkt i deltagernes egne oplevelser og sansninger af værket. Undervejs kan der indlægges forskellige små greb, som deler samtalen op i mindre bidder og giver nye input eller små tænkepauser:

Tegneøvelse: Deltagerne tegner omrids af værket, tegner en figur fra værket eller måske en detalje. Bagefter snakker vi i gruppen om, hvad deltagerne har tegnet, og hvorfor de lige netop har valgt et givent motiv.

Røre ved værket: På museet har vi enkelte skulpturer, som gæster kan få lov til at berøre med handsker på. Det giver en anderledes sansemæssige erfaring og et fokus på det taktile, som for nogle bringer helt nye erfaringer og minder ind i samtalen.

Lytte til musik: Vi afspiller musik ud i salen, mens deltagerne kigger på værket. Musikken sætter en særlig stemning i rummet, samtidig med at det tilføjer blikket lidt ekstra tålmodighed.

Give værket en titel: Deltagerne giver værket en titel, og vi hører og snakker om gruppens forskellige bud. Til sidst afslører omviseren, hvad kunstneren selv har kaldt værket.

Fællessang: Findes der en sang, som oplagt relaterer sig til værket, kan det være en hyggelig og sjov ting at synge sammen foran værket. Det aktiverer nogle minder og skaber grin og god stemning i gruppen.

Skifte position: Flytte stole eller kroppen rundt undervejs, så man ser værket fra en ny vinkel. Rejse sig op for at komme helt tæt på en detalje eller gå ned i den anden ende af salen, for at se værket langt væk fra. Det giver lidt dynamik og giver mulighed for at få øje på nye elementer i værket.

Kontekst og facts: Vis for eksempel fotos af kunstneren, som arbejder på værket. Eller fortæl om tiden eller perioden, det er skabt i - *men* doser det, så det passer ind i resten af samtalen og bliver et bidrag på lige fod med deltagernes egne oplevelser.

Når omviseren kan mærke på gruppen, at de er ved at være kommet omkring værket, så er det tid til en afrunding. Her spørger omviseren for eksempel deltagerne, hvordan det har været at se på et enkelt værk i en time. Er det et værk, som de ville have stoppet op ved, hvis de selv var gået forbi det? Er der noget særligt ved værket eller oplevelsen, som de vil tage med sig? Herefter følger omviseren gruppen ned i forhallen og hjælper dem med at komme godt afsted fra museet.

Vi har været enormt glade for at afholde de forskellige sessions på museet. Det har været nogle givende, hjertevarme og taknemmelige rum, hvor fokus har været på gode, fælles oplevelser. Derudover har det også givet os en erfaring med denne specifikke målgruppe, som vi både kan bruge målrettet i forhold til videre arbejde med formater for mennesker med demens, men som også resonerer som bredere erkendelse og erfaringer, der kan bruges i vores dagligdags praksis omkring det levende møde mellem gæster, kunst og formidler.

Case: Østfyns Museer - Demensvenlig Festival i Nyborg

Af Nicolai Arbirk Knudsen, Museumsinspektør, Østfyns Museer

30. juni 2023 afholdt Østfyns Museer Demensvenlig Festival i forbindelse med museets store middelalderfestival Danehof. Flere tusinde besøger Danehoffet, og museet har som mål, at alle skal have mulighed for at kunne deltage. Der har i de foregående år været flere handicaptilbud og solsikketilbud, men et decideret fokus på demens har der ikke været.
Der blev via kommunens demenskoordinatorer udsendt et tilbud til borgere med demens i kommunen og deres pårørende, om at kunne komme til en optakt og præsentation af festivalen. Der var to tider, og begge tidspunkter blev fuldt booket på få dage. Til hvert forløb var der 20 pladser.

Selve forløbet foregik ved, at to inspektører gav en præsentation af den historiske kontekst for markedet. Der blev fremvist genstande, smagt på middelaldermad og hørt musik. Alt foregik i et mødelokale på museet i rolige rammer. Her havde museet dog den udfordring, at mødelokalet var på anden etage, og der var mange trapper. Dette kan være en udfordring for nogle borgere. Efter at have holdt foredraget og fremvisningen på museet, gik deltagerne og inspektørerne ud på markedet. Her var der blevet lavet en aftale med et par bodholdere og aktører om, at de skulle fortælle borgeren og de pårørende om, hvorfor de var til Danehoffet, og hvilken historie de fortalte. Efter dette sluttede forløbet. Alt i alt tog det halvanden time.
Efterfølgende respons fra borgerne, pårørende, plejepersonale og demenskoordinatorer har været meget positiv. Flere af borgerne blev på markedet og valgte også at komme igen de andre festivaldage. Efterfølgende har museet også haft besøg af borgerne, som ønsker at bruge museet noget mere. Derudover valgte mange af deltagerne (både borgere og pårørende) efterfølgende også at bruge penge på festivalen. Her kan nævnes mad, billetter til shows og genstande fra de forskellige boder.

Med baggrund i denne succes valgte museet at afholde endnu en Demensvenlig Festival under julemarkedet. Dette blev afholdt 1. december 2023. Ligesom på det tidligere forløb var der to forløb på dagen. Denne gang med 30 deltagere til hvert forløb. Begge forløb blev booket på under en uge. Selve forløbet foregik

ved, at borgerne, plejepersonale og pårørende sad inde i stuen i museets gamle købmandsgård fra 1601. Her fik de en gennemgang af, hvad et julemarked er, julens traditioner, hvorfor Nyborg har et julemarked, og hvordan sådan et marked er blevet organiseret. Efterfølgende var der smagsprøver og fremvisning af genstande. Museet blev nødt til at åbne for vores butik, da forløbet var slut, da mange af brugerne ville købe noget i butikken. Museet blev også nødt til at sende opskriften ud på en drink, der blev serveret under forløbet, da den var meget efterspurgt. Efterfølgende er drinken blevet lavet til juleafslutning i Nyborgs Demensklub. Ligesom ved forløbet om sommeren, krævede det ikke meget af inspektørerne. Der var lidt forberedelse og koordinering, men ikke noget der krævede flere dages arbejde. I grove træk var det kun nogle få knapper, der skulle justeres på, for at lave dette demensvenlige tilbud i forhold til et "normalt" formidlingstilbud.

Julemarked på Borgmestergården Foto: Østfyns Museer

Julearrangementet for mennesker med demens var ligesom Danehof-arrangementet en kæmpe succes. Ugen efter havde museets inspektører en dialog med plejepersonale og pårørende til borgerne, som alle udtrykte glæde og taknemmelighed for dette forløb. Det betød så meget for dem.

Østfyns Museer har efterfølgende valgt at skrive Demensvenlig Festival ind i sin årsplan. Der vil derfor blive afholdt Demensvenlig Festival til tre af museets store aktiviteter: Danehoffet, Nyborg Julemarked og Kirsebærfestivalen.

Økonomisk er disse forløb ikke særligt dyre. Der er kun mandskabstimerne i det. Der kræves ikke meget forberedelsestid, da historierne, museet fortalte, er en del af museets grundhistorier. I betragtning af, at de fleste borgere efterfølgende brugte penge på markedet og senere også blev brugere af museet, er det fra museets syn en økonomisk succes. Derudover har det gjort, at museet har bidraget med en samfundsmæssig og social værdiskabelse i lokalsamfundet.

Østfyns Museer har i en årrække kørt forskellige demenstilbud og -aktiviteter. Det interessante ved dette tilbud var, at en del af de deltagende borgere, var borgere, som museet ikke havde haft kontakt med før. Mange af deltagerne havde fået diagnosen for nylig og var derfor ikke helt inde i systemet endnu. De så tilbuddet som noget, der gav mening for dem, i forhold til nogle af de andre tilbud, som passede dem mindre godt, fordi de (citat) ”ikke er så dårlige endnu”. Til begge festivaler repræsenterede borgerne et bredt udsnit af målgruppen. Både hvor langt i demensforløbet de var, alder, køn, socioøkonomisk og uddannelsesmæssigt. Til julemarkedet var der en relativt stor gruppe (ca. 30 %), som ifølge pårørende og plejepersonale ikke brugte museer i deres dagligdag. Det blev der lavet om på efter forløbet. Flere tilmeldte sig museets museumsforening og/eller mailservice.

Case: Botanisk Have - Botanik med alle sanser

Af: Mia Lindegaard Pedersen, Naturvejleder, underviser & formidler, Statens Naturhistoriske Museum

Botanisk Have er en del af Statens Naturhistoriske Museum, som har ansvaret for forvaltningen af de nationale naturhistoriske samlinger og den tilknyttede forskning og formidling.
Samlingerne udgør museets absolutte kerne. De omfatter cirka 14 millioner genstande indsamlet gennem 400 år, blandt andet skind, skeletter, dyr i sprit, insekter på nål, planter på herbarieark, fossiler, mineraler og meteoritter. Hertil kommer de levende samlinger i Botanisk Have, der omfatter cirka 9.000 forskellige plantearter såsom orkide, kaktus, kødædende planter og eksotiske træarter.

Botanisk Have er et grønt åndehul i hjertet af København, som inviterer til fordybelse i naturens verden. Haven lægger hvert år rammer til en lang række rundvisninger, der formidler havens historie, vores enestående samlinger, forskning og viden – alt sammen gennem spændende og fascinerende plantehistorier og møder mellem mennesker og botanik.

Vi vil gerne invitere alle ind i naturens verden, og derfor sagde vi også "ja tak", da Demensvenlig Kulturfestival henvendte sig og spurgte, om vi havde lyst til at udvikle inkluderende kulturtilbud til mennesker med demens.

Med god hjælp og vejledning fra kyndige konsulenter har vi hen over foråret og sommeren 2023 fået udviklet og afprøvet et rundvisningskoncept, der er målrettet mennesker med demens og deres pårørende/ledsagere. Konceptet trækker på alt det, vi i forvejen gør i vores formidling på vores guidede ture, men med et andet fokus, en anden bevidsthed og tilpassede rammer. På vores rundvisninger for mennesker med demens og deres pårørende sætter vi tempoet ned, vi giver plads og vi sætter fokus på ro, tryghed, struktur og ikke mindst sanser.

Vi har lært, at vi med få ændringer fra vores eksisterende produkt kan gøre det nemmere for målgruppen at se sig selv i vores tilbud.
I formidlingen af tilbuddet har vi givet mere information, end vi normalt gør, så man som besøgende kan føle sig tryg i at vide, hvad der skal ske, hvor det skal ske, og hvordan det skal ske. Vi har givet bredere rammer ved at have et lavere loft for antal deltagere, hvilket også giver ro, tryghed og større mulighed for, at vi kan rumme individuelle behov og tilpasse rundvisningen til de deltagere, der deltager netop den dag. Ro og tryghed prioriterer vi også ved at lægge rundvisningerne efter lukketid, så der er plads og ro til fordybelse uden forstyrrelser. Ved at give gratis adgang for en medfølgende ledsager giver vi tryghed til de deltagende.

Vi har altid sanserne med i vores rundvisninger, men i rundvisningerne til mennesker med demens og deres pårørende gør vi os umage for at dedikere mere tid og nærvær til sansningen. Vi dufter til blomster og smager på frugter. Vi lytter til vinden i træerne, fuglenes fløjt og frøernes sang. Vi mærker på bark og blade, vi føler temperatur- og luftfugtighedsforskellene mellem de tropiske huse og det tempererede klima ude i haven. Vi ser på planternes mange forskellige former og farver og på sommerfuglenes mønstre.

På rundvisningerne kører vi med en fast og tydelig struktur, der veksler mellem tid til egne oplevelser og indtryk, og planlagte stop med fortælling og formidling fra vores side. Vi italesætter, hvad der sker, hvornår, og vi giver plads til forskellige oplevelser, undersøgelser og snakke undervejs. Ruten og indholdet tilpasser vi både til dagens vejr og til dagens deltagere, så selvom der er en fast struktur, er vi fleksible og tilpasningsdygtige til de særlige behov, der måtte være på dagen.
Vi er glade for at have taget hul på arbejdet med demensvenlige kulturtilbud. Den viden og de erfaringer, vi nu har erhvervet og hele tiden udbygger, kan vi omsætte og implementere i andre af vores tilbud. Vi kan dermed åbne museet og haven op og byde velkommen til en bredere målgruppe.

Case: Biblioteket Frederiksberg - Rolig Litteratur og Benedikte & Biblioteket

Af: Søren Langager Høgh, Litterat, Biblioteket Frederiksberg

Rolig Litteratur

To formiddage i juni 2022 fik Biblioteket Frederiksberg besøg af en prosaforfatter og en digter - begge blandt samtidslitteraturens bedste og mest anerkendte - til eksklusive litteraturarrangementer målrettet mennesker med demens og deres pårørende. Arrangementerne ønskede at inkludere en borgergruppe, som normalt er afskåret fra bibliotekets kulturtilbud, og give disse 'sårbare læsere' muligheden for en oplevelse med og om litteratur på biblioteket.

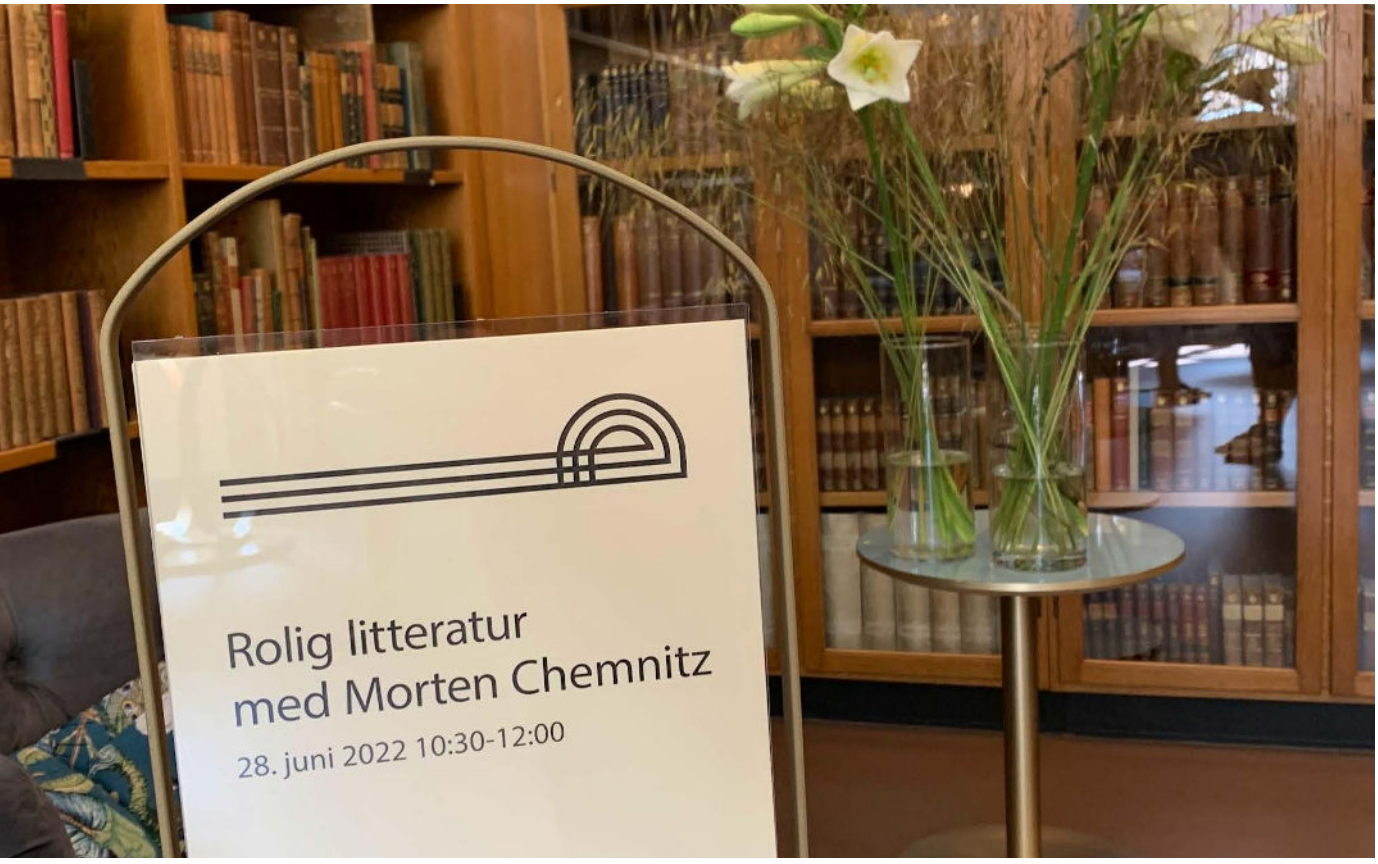

Rolig Litteratur med Morten Chemnitz på Biblioteket Frederiksberg

Idéen var at lave et demensvenligt arrangement uden derfor at gå på kompromis med indholdets tyngde og kvalitet. Det handlede blandt andet om at sænke hastighed, pace, volumen og koncentrere opmærksomheden ét sted, men i øvrigt udfolde et regulært litteraturarrangement med æstetisk og litterær tyngde og fylde.

1) Rolig litteratur med Peter Adolphsen - Frederiksbergværelse - 15. juni 2022 17:00-18:30
Peter Adolphsen (født 1972 - prosaforfatter) læste op fra bogen "Jeg kan ikke huske" (2018) og gik i dialog med publikum. Bogen behandler konceptuelt glemsel, erindring, tab med en god portion ironi - men også sårbarhed og ærlighed - som brændstof. Forfatteren læste også fra sit seneste værk, "Små historier 3" (2022).

Rolig Litteratur med Morten Chemnitz på Biblioteket Frederiksberg

2) Rolig litteratur med Morten Chemnitz - Frederiksbergværelse - 28. juni 2022 10:30-12:00
Morten Chemnitz (født 1984 - digter) læste sin seneste bog “Hæld” (2022) i sin fulde længde. Det er digte om sommeren og vejret, om natur og botanik. Digteren gav udtryk for, at han aldrig havde prøvet det før - at have god tid til at læse en hel bog op. Bibliotekets gamle og stemningsfulde ‘Frederiksbergværelse’ med guldalderbogsamling var pyntet op med blomster fra ‘Bo Büll flower design’ , der havde fået til opgave at oversætte Chemnitz’ kortfattede naturdigte til blomster. Forfatteren læste også indledningen til JP. Jacobsens novelle ‘Mogens’, da talen faldt på parallelle naturbeskrivelser.

Se videopræsentation af blomster:
https://youtube/5zFFUAEwq1k?si=GDgwuCOuvkV_zg7a

Fra interviews med udvalgte deltagere, ved Jonas Holsbæk fra Demensvenlig Kulturfestival:

"Min mand plejer at gå i seng efter sådan en dag, men han ville gerne have en kop kaffe og snakke - det blev jeg glad og overrasket over."

"Jeg var overrasket over, hvor meget hun kunne huske - det havde jeg ikke regnet med."

"Han sagde, at der ville han gerne hen igen i morgen, men det kunne han jo ikke ..."

Benedikte & Biblioteket

Biblioteket Frederiksberg har gennem sidste halvdel af 2023 afviklet et månedligt litteratur-tilbud til plejehjemsbeboere. I samarbejde med bibliotekets genboer, OK Fonden Prinsesse Benedikte Plejecenter, indbydes til en rolig formiddag/ eftermiddag eksklusivt for en mindre gruppe af plejecentrets beboere. Biblioteket byder på rundvisning i vores flotte biblioteksbygning, der har stået ved Solbjerg Plads siden 1935, og tager bøger ned fra hylderne og læser højt. Biblioteket byder også på kaffe og kage fra byens bedste bagerier (Hart, Dzidra, Meyers, Rondo, Andersen & Maillard), og vi hører desuden et udvalgt og præsenteret stykke musik. 2-3 medarbejdere fra biblioteket hjælper beboerne tur/retur. Tiltaget fortsætter i 2024.

Case: CLAY Keramikmuseum Danmark - Omvisning i lavt gear

Af: Helle Tengstedt, Gæste- og arrangementschef, CLAY

Fantastisk projekt. Vi afholdt to arrangementer, som en del af Demensvenlig Kulturfestival 7. juni og 22. juni 2023. Vi fik to henvendelser, én på hver af de datoer.

Der var personlig velkomst ved indgangen af undertegnede. Jeg havde omvisningen begge gange, og havde udvalgt to værker i én udstilling, som vi kunne sætte fokus på.

Det var ikke helt let at holde fokus, fordi den demensramte havde sin helt egen dagsorden, efterhånden som vi gik gennem udstillingen. Men da der var afsat ”god tid”, ramte vi alligevel de to værker og gik i dybden med disse.

Efterfølgende havde vi dækket op i den gamle havestue med hvid dug og kongeligt porcelæn, kaffe og lun hjemmebagt kringle.

Det vakte begejstring begge gange, og så blev der snakket nostalgi, hvor jeg også deltog.
Vi ser demens som en ny udfordring i vores samfund, som vi skal være opmærksomme på.

Litteratur og referencer

Demensvenlig Kulturfestival - demensvenligkultur.dk
Inkluderende kulturliv for mennesker med demens og deres pårørende - Sæt Scenen. Pixibog fra projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023: https:// demensvenligkultur.dk/publikationer

Nationalt Videnscenter for Demens - https://videnscenterfordemens.dk
*Forekomst af demens i Danmark: https://videnscenterfordemens.dk/da/forekomst-af-demens-i-danmark
***Sygdomsforløb: https://videnscenterfordemens.dk/da/sygdomsforloeb

Folkebevægelsen for et Demensvenligt Danmark - demensvenligtdanmark.dk
**Bedre hjælp til mennesker med demens i det offentlige rum: https://demensvenligtdanmark.dk/wp-content/uploads/2021/04/bedrehjaelp.pdf

Alzheimerforeningen - https://www.alzheimer.dk/
****Alzheimers sygdom: https://www.alzheimer.dk/viden-om-demens/demenssygdomme/alzheimers-sygdom/

A Critical Discourse Analysis Of Dementia-Friendliness. Ph.d.-afhandling, Hansen, T. E. A., 28 jan. 2021 https://www.ucviden.dk/da/publications/a-critical-discourse-analysis-of-dementia-friendliness-2

Human memory: A proposed system and its control processes. Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Kapitel i: Spence, K. W., & Spence, J. T. The psychology of learning and motivation (Volume 2). s. 89–195. New York: Academic Press.

Hvem står bag?

Chefkonsulent og direktør
Sara Friberg Busch

sara@fribergformidling.dk
www.fribergformidling.dk

Jeg stod for formidling, dataindsamling og kontakt til samarbejdspartnere i de to projekter Demensvenlig Kulturfestival 2023 og Demensvenlig kultur på pleje- og dagcentre. Jeg er uddannet cand.pæd. i didaktik og cand.it.

Projektleder og demensfaglig konsulent
Jonas Holsbæk

jonas@fribergformidling.dk
www.holsbaek.dk

Jeg er projektleder på de to projekter Demensvenlig Kulturfestival 2023 og Demensvenlig Kultur på pleje- og dagcentre. Jeg er desuden en del af Sundhedsstyrelsens rejsehold for værdig ældrepleje, er uddannet ergoterapeut og master i medicinsk videnskab og har arbejdet med ældre, demens og velfærdsteknologi i 19 år.

Demensfaglig konsulent
Hanne Jensen

hanne@praksisperspektiv.dk
www.praksisperspektiv.dk

Jeg deltog med undervisning og sparring i projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023. Jeg er selvstændig og arbejder som underviser for Sundhedsstyrelsens Videnscenter for Værdig Ældrepleje. Jeg er sygeplejerske og Master i Sundhedsantropologi. De seneste mange år har mit fokus været på kompetenceudvikling, ledelse, organisation og trivsel særligt i ældreplejen.

Demensfaglig konsulent
Susan Kaagh

susankaagh@gmail.com

Jeg deltog med undervisning og sparring i projektet Demensvenlig Kulturfestival 2023. Jeg er selvstændig konsulent og arbejder som VISO-specialist i Region Midt Socialpsykiatri voksne. Jeg arbejder også for Sundhedsstyrelsens rejsehold for værdig ældrepleje. Jeg er uddannet sygeplejerske og har en Master i humanistisk sundhedsvidenskab og praksisudvikling.